

Sadržaj:

1. Osnovni hemijski pojmovi
2. Struktura atoma
3. Smese
4. Određivanje relativne molekulske mase
5. Maseni udeo

OSNOVNI HEMIJSKI POJMOVI

Materija predstavlja sve što ima neku masu i zauzima određeni prostor.

Supstanca predstavlja bilo koji deo materije kojem može da se izmeri masa.

Najprostiji vid supstance je **hemijski element**. Hemijski elementi su čiste supstance koje uvek imaju isti hemijski sastav i ne mogu se razložiti na prostije supstance.

Atom predstavlja najsitniju česticu nekog elementa koja se ne može dalje razložiti na prostije čestice koje bi takodje imale osobine tog elementa.

Jedinjenje se sastoji od dva ili više elemenata neprmenljivog sastava, ti elementi se u datom jedinjenju nalaze uvek u istom masenom odnosu.

Supstance koje stupaju u hemijsku reakciju nazivaju se **reaktanti** (leva strana reakcije).

Supstance koje nastaju hemijskom reakcijom predstavljaju **proizvode ili predukte reakcije** (desna strana reakcije).

Sve supstance se mogu podeliti na one u:

1. čvrstom agregatnom stanju (s)
2. tečnom agregatnom stanju (l)
3. gasovitom agregatnom stanju (g)

1. Napišite definiciju hemijskog jedinjenja. Predstavite i imenujte tri primera raznorodnih hemijskih jedinjenja. def.

Na_2O - natrijum - oksid

KOH - kalijum - hidroksid

HCl - hlorovodonična kiselina

STRUKTURA ATOMA

U jezgru se nalaze **subatomske čestice**, odnosno **protoni i neutroni**.

PROTONI predstavljaju pozitivno naelektrisane čestice i obeležavaju se kao p^+ .

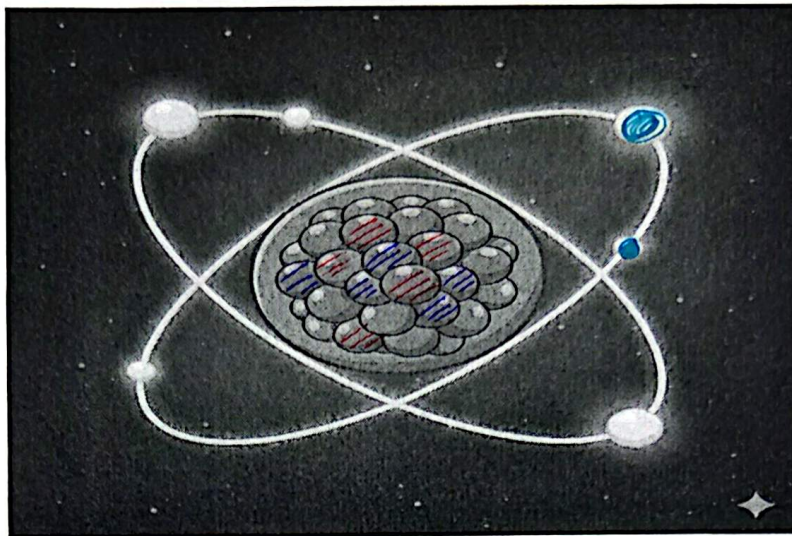
NEUTRONI predstavljaju neutralne čestice (nemaju naelektrisanje) i obeležavaju se kao n^0 .

ELEKTRONI predstavljaju negativno naelektrisane čestice i obeležavaju se sa e^- .

U elektronskom omotacu se nalaze **elektroni**.

N - broj čestica

Zadaci i definicije su preuzeti ili adaptirani iz publikacije "Praktikum iz hemije" i ispitnih materijala autora mr Dominik Brkić i Aleksandre Božić (VŠSS Beogradska politehnika).

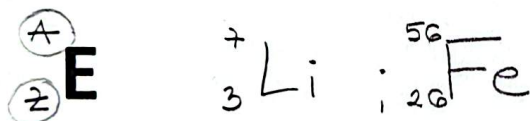

ATOMSKI (REDNI) BROJ oznacava se sa Z , i predstavlja broj protona u jezgru. Uvek je ceo broj.

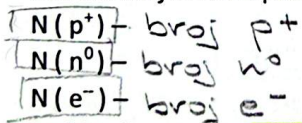
$$Z = N(p^+)$$

MASENI BROJ oznacava se sa A i predstavlja zbir protona i neutrona u jezgru.

$$A = N(p^+) + N(n^0) \longrightarrow \text{vek veći}$$

Maseni broj se uvek pise gore.

Da bi neki atom bio elektroneutralan, broj protona MORA biti jednak broju elektrona.

$$N(p^+) = N(e^-)$$

Molekul predstavlja odredjenu i posebnu elektroneutralnu grupu povezanih atoma.

Jon predstavlja naelektrisan atom ili grupu atoma.

Jon moze biti ili pozitivno ili negativno naelektrisan.

Pozitivan jon se naziva **katjon**. Nastaje kada atom otpusti elektron (negativnu cesticu).

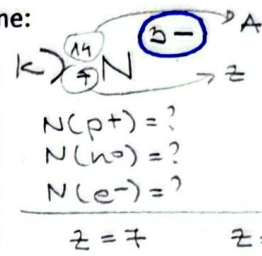
Negativan jon se naziva **anjon**. Nastaje kada atom primi elektron (negativnu cesticu).

Zadaci i definicije su preuzeti ili adaptirani iz publikacije "Praktikum iz hemije" i ispitnih materijala autora mr Dominik Brkić i Aleksandre Božić (VŠSS Beogradska politehnika).

1. Odredite broj protona, elektrona i neutrona za prikazane jone i atome:

- a) vodonik
- b) bor
- c) kiseonik
- d) natrijum
- e) hlor
- f) uran
- g) galijum
- h) brom

- i) jon natrijuma Na^+
- j) jon hlora
- k) tri puta negativan jon azota
- l) jon magnezijuma

$N(p^+) = 7$

$A = 14$
 $A = N(p^+) + N(n^0)$
 $14 = 7 + N(n^0)$
 $N(n^0) = 7$

$N(e^-) = ?$
 $N(e^-) = N(p^+) + 3$
 $N(e^-) = 10$

$N(p^+) = ?$
 $N(n^0) = ?$
 $N(e^-) = ?$

$z = 8$

$z = N(p^+)$

$N(p^+) = 8$

$A = 16$

$A = N(p^+) + N(n^0)$

$16 = 8 + N(n^0)$

$N(n^0) = 8$

atom elektroneutralan

$N(p^+) = N(e^-)$

$N(e^-) = 8$

$N(p^+) = ?$
 $N(n^0) = ?$
 $N(e^-) = ?$

$z = 11$

$z = N(p^+)$

$N(p^+) = 11$

$A = 23$

$A = N(p^+) + N(n^0)$

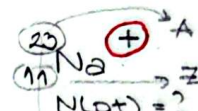
$23 = 11 + N(n^0)$

$N(n^0) = 12$

atom je elektroneutralan

$N(p^+) = N(e^-)$

$N(e^-) = 11$

$N(p^+) = ?$
 $N(n^0) = ?$
 $N(e^-) = ?$

$z = 11$

$N(p^+) = 11$

$A = 23$

$N(n^0) = 12$

$N(e^-) = ?$

$N(e^-) = N(p^+) - 1$

$N(e^-) = 11 - 1$

$N(e^-) = 10$

ODREĐJIVANJE RELATIVNE MOLEKULSKE MASE

Relativna atomska masa (A_r) predstavlja broj koji nam govori koliko je puta masa nekog atoma veća od 1/12 mase ugljenikovog izotopa ^{12}C .

Relativna molekulska masa (M_r) predstavlja broj koji nam govori koliko je puta masa nekog molekula veća od 1/12 mase ugljenikovog izotopa ^{12}C .

Relativna molekulska masa se izračunava kao zbir relativnih atomskih masa svih atoma koji čine neki molekul.

$M_r = A_{r1} + A_{r2} + A_{r3} + \dots$

Zadaci i definicije su preuzeti ili adaptirani iz publikacije "Praktikum iz hemije" i ispitnih materijala autora mr Dominik Brkić i Aleksandre Božić (VŠSS Beogradska politehnika).

$1x = x$

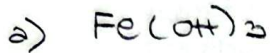
1. Izračunajte relativnu molekulska masu sumporaste kiseline.

$$Mr(H_2SO_3) = ? \quad M \Rightarrow Mr$$

$$Mr(H_2SO_3) = 2 \cdot Ar(H) + 1 \cdot Ar(S) + 3 \cdot Ar(O) \\ = 2 \cdot 1 + 32 + 3 \cdot 16 = 82$$

molekulska masa

2. Odredite molarnu masu : a) gvozdje(III)-hidroksida b) kalcijum-hidroksida

$$Mr(Fe(OH)_3) = ?$$

$$M(Fe(OH)_3) = 107 \text{ g/mol}$$

$$Mr(Fe(OH)_3) = Ar(Fe) + 3 \cdot Ar(O) + 3 \cdot Ar(H) = 56 + 3 \cdot 16 + 3 \cdot 1 = 107$$

$$Mr(Ca(OH)_2) = ?$$

$$M(Ca(OH)_2) = 74 \text{ g/mol}$$

$$Mr(Ca(OH)_2) = Ar(Ca) + 2 \cdot Ar(O) + 2 \cdot Ar(H) = 40 + 2 \cdot 16 + 2 \cdot 1 = 74$$

Mr $\Rightarrow$ nema jedinicu

Relativna molekulska masa/ Molekulska masa

$$Mr = \text{relativna molekulska masa } Fe(OH)_3 \Rightarrow Mr(Fe(OH)_3) = 107$$

$$M = \text{molekulska masa } Fe(OH)_3 \Rightarrow M(Fe(OH)_3) = 107 \text{ g/mol}$$

SMEŠE

Smese predstavljaju sisteme koji su nastali mesanjem **dve ili vise razlicitih supstanci**.

Svaka supstanca u smesi zadržava svojstva koja je imala pre nastajanja smese.

Smese mogu biti **homogene** ili **heterogene**.

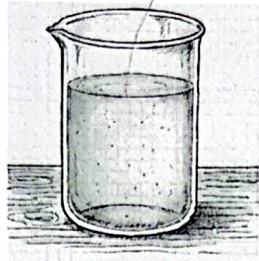
Homogene smese predstavljaju sisteme u kojima su cestice manje od **1nm**. Cine jednu fazu bez vidljivih granica.

pr: voda, vazduh, rastvor vode i secera, bistari vocni sok, parfem, legura...

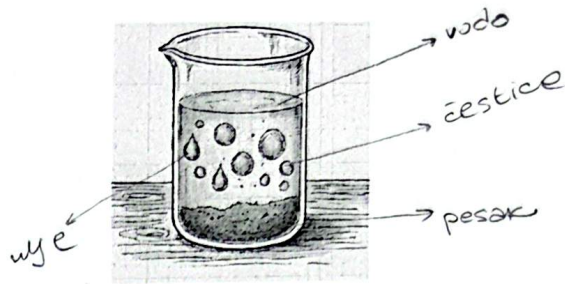
Heterogene smese predstavljaju visefazne sisteme, u kojima su cestice vece od **100nm**. To su grube disperzije gde se cestice komponenti nekada mogu videti golim okom (vidljive granice izmedju faza).

pr: dim, ulje i voda, recna voda, pesak i voda

Zadaci i definicije su preuzeti ili adaptirani iz publikacije "Praktikum iz hemije" i ispitnih materijala autora mr Dominik Brkić i Aleksandre Božić (VŠSS Beogradska politehnika).

homogena smesa

heterogena smesa

RAZDVAJANJE KOMPONENTATA SMEŠE :

1. destilacija → raz. 2 tečnosti
2. taloženje → raz. l i s
3. cedjenje / filtracija
4. kristalizacija
1. Definirate pojam smesa i objasnite podelu.
2. Nabrojite postupke za razdvajanje komponenti smese.

- fizičke metode, zasnivaju se na razlikama u fizičkim svojstvima
5. sublimacija (l2) s → g
  6. dekantovanje / odvajanje
  7. filtracija
  8. uparavanje
↳ uklanjanje rastvarača iz rastvora

MASENI UDEO

1. Maseni udeo neke komponente u nekoj smesi

npr: Odredi udeo KCl u smesi:
 W - omega = maseni udeo
 m - masa udeo KNO3

formula →
$$W(KCl) = \frac{m(KCl)}{m(smeše)}$$

$$W(KNO_3) = \frac{m(KNO_3)}{m(smeše)}$$

1. Smesa nastaje mesanjem 34,5g kalaja, 171g bizmuta i određene količine olova. Maseni udeo kalaja u smesi iznosi 0,125. **Odredite masu olova u smesi.**

$\omega = \frac{m}{M}$

$$smeša = \underbrace{Sn + Bi + Pb}_{100\% \cdot (1)} = m(smeše)$$

$m(Sn) = 34,5g$

$m(Bi) = 171g$

$m(Pb) = ?$

$W(Sn) = 0,125$

$$W(Pb) = \frac{m(Pb)}{m(smeše)}$$

$$W(Sn) = \frac{m(Sn)}{m(smeše)}$$

$$m(smeše) = \frac{m(Sn)}{W(Sn)} = \frac{34,5g}{0,125} = 276g$$

$$m(smeše) = m(Sn) + m(Bi) + m(Pb)$$

$$276g = 34,5g + 171g + m(Pb)$$

$$276g = 205,5g + m(Pb)$$

$$m(Pb) = 70,5g$$

$$W(Pb) = \frac{m(Pb)}{m(smeše)} = \frac{70,5g}{276g}$$

$$W(Pb) = 0,255$$

Zadaci i definicije su preuzeti ili adaptirani iz publikacije "Praktikum iz hemije" i ispitnih materijala autora mr Dominik Brkić i Aleksandre Božić (VŠSS Beogradska politehnika).

nema j-cu → 0-1

2. Maseni udeo nekog elementa u nekom jedinjenju

npr: Odredi udeo Na u NaCl

$$Ar(Na) = 23$$

$$Mr(NaCl) = Ar(Na) + Ar(Cl) = 23 + 35,5 = 58,5$$

formula →
$$w(Na) = \frac{Ar(Na)}{Mr(NaCl)}$$

$$w(Na) = \frac{Ar(Na)}{Mr(NaCl)} = \frac{23}{58,5} = 0,39$$

1. Odredi udeo svih elemenata u: $NaNO_3$, H_3PO_4 , $Mg(NO_3)_2$

a) $NaNO_3$

$$Mr(NaNO_3) = Ar(Na) + Ar(N) + 3 \cdot Ar(O) = 23 + 14 + 3 \cdot 16 = 85$$

$w(Na) = ?$

$$w(Na) = \frac{Ar(Na)}{Mr(NaNO_3)} = \frac{23}{85} = 0,270$$

$w(N) = ?$

$$w(N) = \frac{Ar(N)}{Mr(NaNO_3)} = \frac{14}{85} = 0,165$$

$w(O) = ?$

$$w(O) = \frac{3 \cdot Ar(O)}{Mr(NaNO_3)} = \frac{3 \cdot 16}{85} = 0,565$$

ZADACI ZA VEZBU:

1. Odredite molarnu masu kalijum-nitrata

provera: $0,270 + 0,165 + 0,565 = 1$

2. Odredite molarnu masu gvozdje(III)-hidroksida

3. Izracunajte relativnu molekulsku masu aluminijum-karbonata

① KNO_3

$$M(KNO_3) = ?$$

$$Mr(KNO_3) = Ar(K) + Ar(N) + 3 \cdot Ar(O) = 39 + 14 + 3 \cdot 16 = 101$$

$$M(KNO_3) = 101 \text{ g/mol}$$

③ $Mr(Al_2(CO_3)_3) = ?$

$$Mr(Al_2(CO_3)_3) = 2 \cdot Ar(Al) + 3 \cdot Ar(C) + 9 \cdot Ar(O) = 2 \cdot 27 + 3 \cdot 12 + 9 \cdot 16 = 234$$

Mr ✓

M → I Mr
→ II M = g/mol